

Ordenstiltak og skadeførebygging m.m.

Kjersti Botnan Larsen

Regelverkssamling 21.10.2025

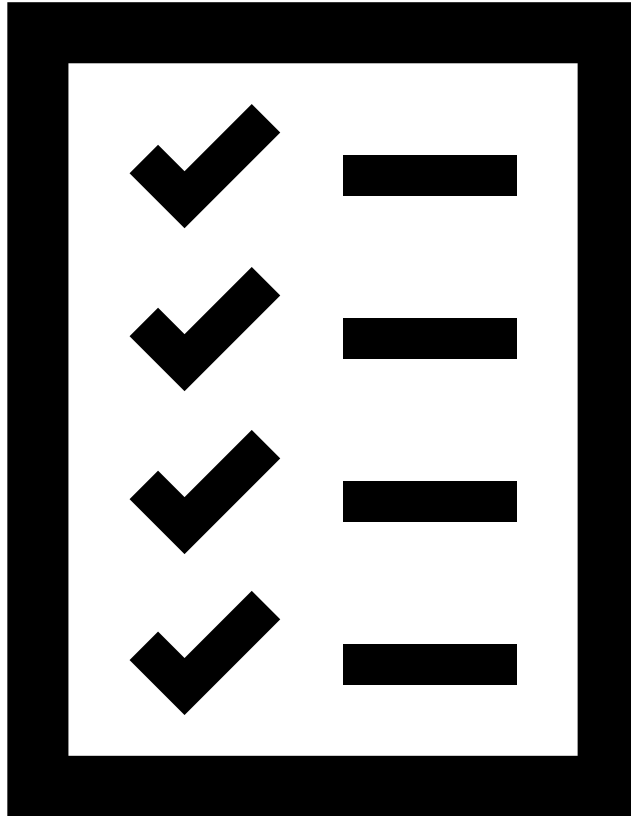

Statsforvalteren i Oslo og Viken

Overordnet

- Kapittel 13 hjemler inngripende tiltak
 - Strenge vilkår for når dette kan brukes.
 - Alle må ses i sammenheng med legalitetsprinsippet
 - «virkemiddel» når eleven gjør noe som ikke er «lov».
- Må ses i sammenheng med Grunnloven, barnekonvensjonen, CRPD, retten til utdanning mv.
- Felles for dem er skjønnsmessige vurderinger (rettslige standarder)
 - innenfor alle skal det gjøres barnets beste-vurderinger
 - Eks. elevens syn, sårbarhet, retten til utdanning, nære relasjoner, beskyttelse mot krenkelser
- Sentralt
 - Krav til forholdsmessighetsvurderinger
 - Mindre inngripende tiltak?
- Krav til internkontroll

Fysisk inngripen

Statsforvalteren

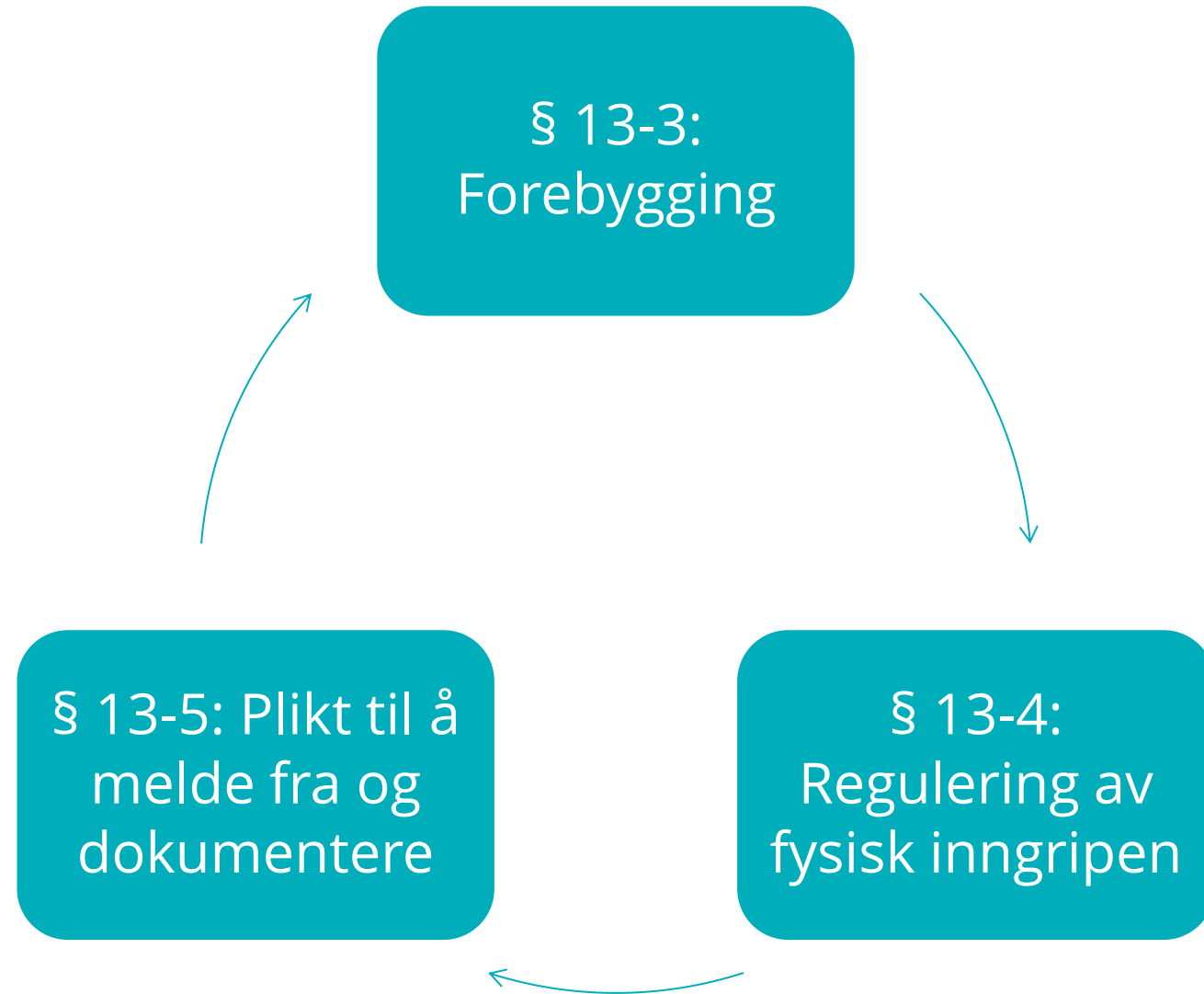
i Østfold, Buskerud, Oslo og Akershus

Regler om fysisk inngripen

- Et tema som ble drøftet også i forbindelse med opplæringsloven av 1998 og gjentatte ganger etter det.
- Nye regler fra 01.08.2024 og utvidet med flere typetilfeller fra 01.08.2025.
 - Opplæringsloven §§ 13-3 til 13-5
 - Privatskoleloven §§ 3-10 a til 3-10c
- Se Prop. 62 S (2023-2024) og Prop. 51 S (2024-2025) for tolkinger av reglene.
- For hovedlinjene se Udir.no: [Ansattes mulighet til å gripe inn fysisk mot elever | udir.no](#)
- Hensynet til barnets beste gjelder også for fysisk inngripen.

Sammenheng mellom regler

Sammenheng mellom regler

Sammenheng mellom regler

Bruk av tvang og makt i skoletiden etter helselovgivningen

- Ikke hjemmel til bruk av tvang i opplæringsloven. Fysisk inngripen er noe annet og har en annen regulering. Må derfor til annet regelverk.
- «Departementet tar ikke sikte på å endre forholdet til helse- og omsorgstjenesteloven med dette lovforslaget. Departementet peker på at dagens lovgivning ikke er til hinder for at vedtak etter helse- og omsorgstjenesteloven kapittel 9 får anvendelse på skolen.» pkt. 4.5.10.3.
- I helse- og omsorgstjenesteloven [kapittel 9](#) er det hjemmel for å bruke tvang og makt som ledd i nærmere angitte helse- og omsorgstjenester, når dette er nødvendig for å hindre eller begrense vesentlig skade på personen selv eller andre.

Helsedirektoratets [rundskriv IS-10/2015](#) punkt 4.2.3 til gammel opplæringslov:

«Når det gjelder barn og unge som har vedtak etter kapittel 9, har Kunnskapsdepartementet lagt til grunn at opplæringslova ikke i seg selv er til hinder for at tiltakene også kan gjennomføres når eleven befinner seg på skolen i skoletiden. For at skolen bl.a. skal kunne ivareta sitt ansvar for forsvarlig undervisning og for elevenes fysiske- og psykososiale arbeidsmiljø, er det imidlertid en forutsetning at skolens ledelse samtykker til at tiltakene kan gjennomføres når eleven er på skolen. Det er videre en forutsetning at tiltakene gjennomføres som ledd i tjenester etter helse- og omsorgstjenesteloven, og at tiltakene gjennomføres av personell fra helse- og omsorgstjenesten.»

Sammenheng mellom regler

Arbeidstakers rettigheter

- Kan være et forhold til arbeidsmiljøloven (aml.) og arbeidstakers rettigheter
 - Aml. § 2-1 sier at arbeidsgiver har ansvaret for at arbeidsmiljøloven og forskrifter følges
 - Aml. § 4-1 sier at arbeidsmiljøet skal være fullt forsvarlig ut fra en helhetsvurdering av forhold som påvirker helse og velferd
 - Aml. § 3-1 pålegger arbeidsgiveren å gjennomføre risikovurderinger og identifisere eventuelle farer og problemer som kan oppstå i arbeidssituasjonen. Arbeidsgiver må deretter sette i verk tiltak for å forebygge arbeidsrelaterte skader, sykdommer og belastninger.
 - Aml. § 4-3 krav til det psykososiale arbeidsmiljøet
 - Arbeidsmiljøforskriftene - forskrift om utførelse av arbeid kapittel 23 A – arbeid som kan medføre fare for å bli utsatt for vold og trussel om vold

Aml. forts.

Arbeidstaker skal, så langt det er mulig, beskyttes mot vold, trusler og uheldige belastninger som følge av kontakt med andre (aml. § 4-3 fjerde ledd)

Forskrift om utførelse av arbeid (FUA):

- Risikovurdering av fare for å bli utsatt for vold og trussel om vold (FUA § 23A-1)
- Opplæring ved arbeid som kan medføre risiko for å bli utsatt for vold og trussel om vold (FUA § 23A-2)
- Informasjon ved arbeid som kan medføre risiko for å bli utsatt for vold og trussel om vold (FUA § 23A-3)
- Tiltak mot volds- eller trusselsituasjoner (FUA § 23A-4)
- Arbeidsgivers oppfølging av arbeidstaker utsatt for vold og trussel om vold (FUA § 23A-5)

For mer om dette se: [Vold og trusler - Arbeidstilsynet](#)

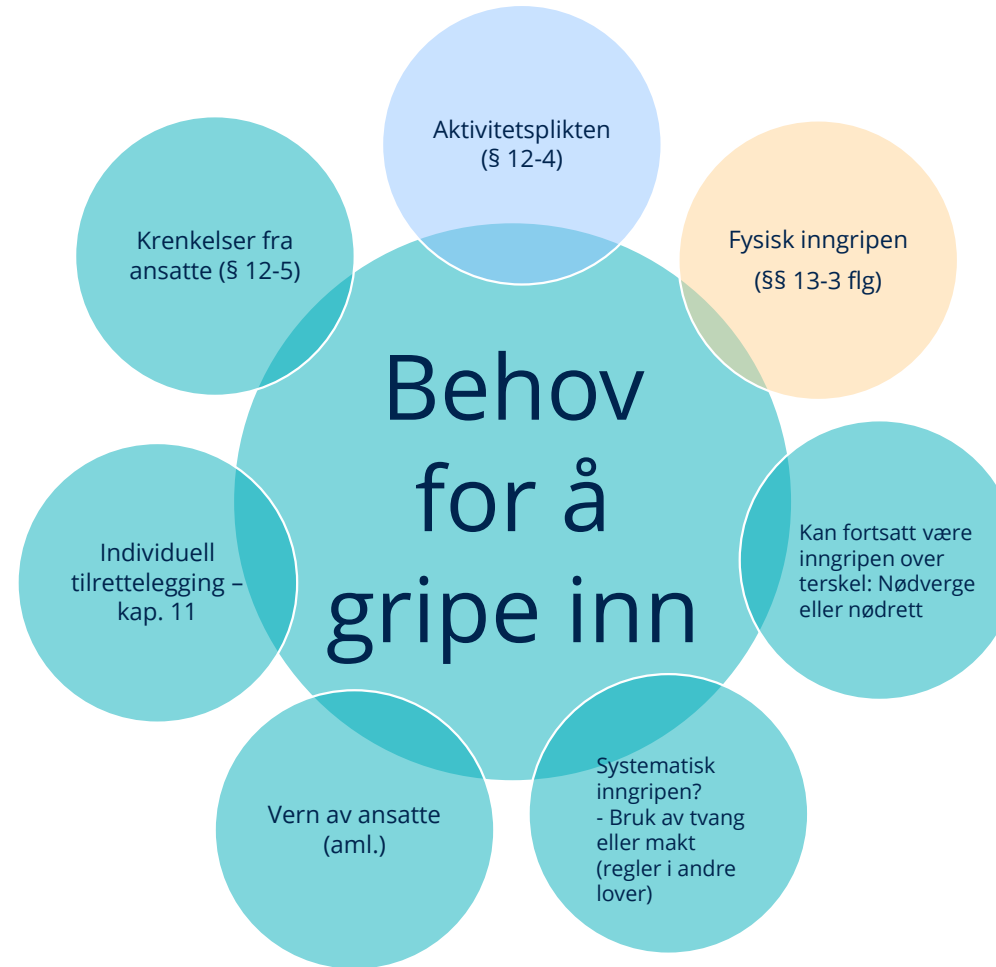

Sammenheng mellom regler

Sammenheng mellom regler

Forholdet til skolemiljøreglene

- Fysiske inngrep som er gjort i tråd med vilkårene i denne bestemmelsen, vil ikke være en krenkelse etter skolemiljøreglene, jf. §§ 12-3 til 12-5.
- Elever som det blir grepet fysisk inn mot, kan likevel oppleve at det psykososiale miljøet ikke er trygt og godt, noe som vil utløse den alminnelige aktivitetsplikten for skolemiljø, jf. § 12-4.

Om sammenhengen mellom gripe inn og fysisk inngrep

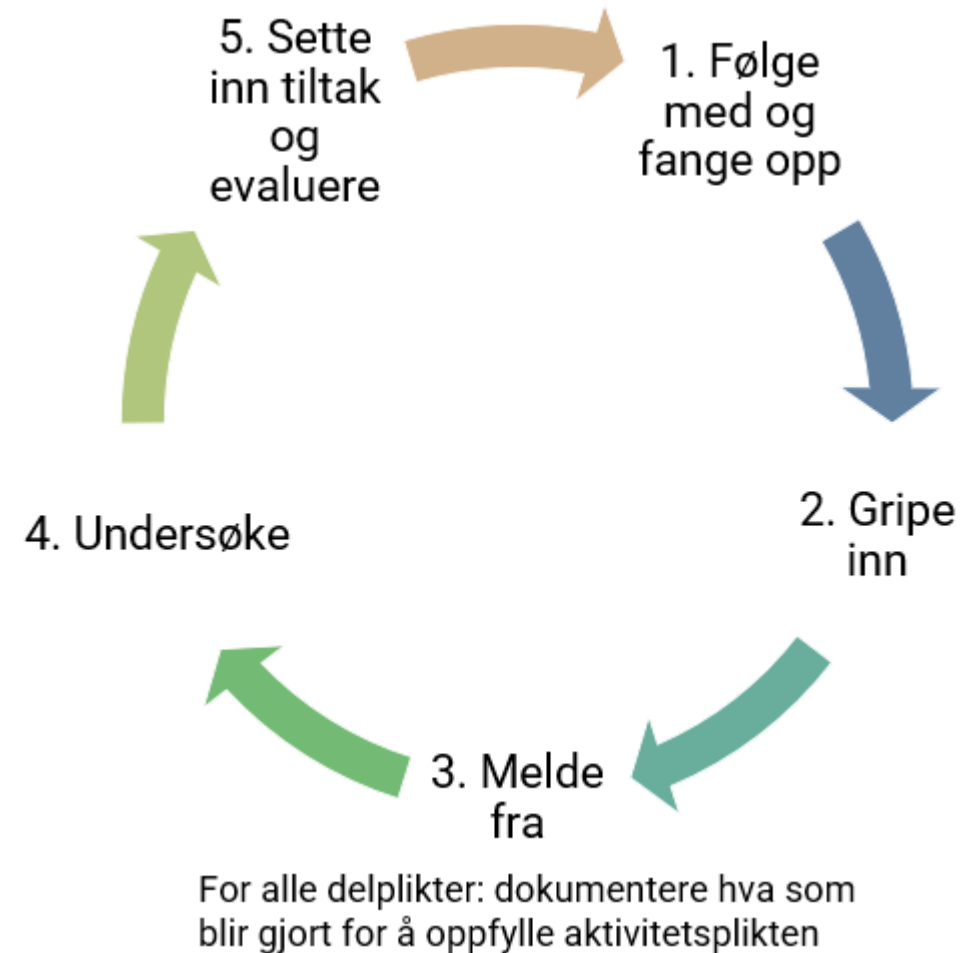

«Lovforslaget innebærer at ansatte får et nytt verktøy å bruke for å avverge ikke-fysiske krenkelser. Dette vil kunne ha betydning for hvordan en ansatt kan oppfylle plikten til å gripe inn mot krenkelser etter § 12-4. Skolens ansatte har et stort rom for skjønn når det gjelder hvordan plikten til å gripe inn bør utføres. Grensen for plikten til å gripe inn skal fortsatt være at den ansatte ikke skal stå i fare for å skade seg selv eller krenke elever for å få stanse situasjonen. Plikten begrenser seg til inngrep som er mulige for den som arbeider på skolen å gjennomføre, av hensyn til både elevene og hen selv. Det er viktig at de som arbeider på skolen, i tillegg til å kjenne til plikten til å gripe inn, også har kunnskap om hva som er lov, og om hvordan slik inngripen bør gjøres. Det er kommunenes og fylkeskommunenes plikt å sørge for at skolen har rett og nødvendig kompetanse, jf. § 17-1.»

Aktivitetsplikten

- Aktivitetsplikten utløses ved mistanke eller kunnskap om at et barn ikke har det trygt og godt på skolen.
 - Avgjørende å ha riktig forståelse her – ellers blir det raskt «følgefeil».
- Krav til aktivitetsplan

Krav til forebyggende arbeid og internkontroll

- § 12-3 (2): «Skolen skal arbeide kontinuerleg for at alle elevane skal ha eit trygt og godt skolemiljø.»
- Plikten kommer i tillegg til, men er noe annet enn internkontrollkravet i kommuneloven § 25-1.
- § 12-3 pålegger kommunene å drive forebyggende arbeid på skolemiljøfeltet kontinuerlig.
 - Ikke lagt til «systematisk» fordi det etter KDs syn ville være en dobbelt regulering med kommuneloven § 25-1.
 - Viser til at internkontrollen skal sikre at lover og forskrifter blir fulgt. Dette kravet innebærer at kommunen må jobbe systematisk med forebyggende arbeid etter § 12-3 (2).
- Målet er å forebygge at forhold som innebærer at elevene ikke har et trygt og godt skolemiljø oppstår. Både fysisk og psykososialt miljø.
 - På et mer systematisk plan. I det forebyggende arbeidet må skolen rette oppmerksomheten mot forhold av mer strukturell karakter.
 - Mindre brannslukking

Kommuneloven § 25-1

Kommuner og fylkeskommuner skal ha internkontroll med administrasjonens virksomhet for å sikre at lover og forskrifter følges. Kommunedirektøren i kommunen og fylkeskommunen er ansvarlig for internkontrollen.

Internkontrollen skal være systematisk og tilpasses virksomhetens størrelse, egenart, aktiviteter og risikoforhold.

[...]

Forts. forebygging

- Må ses opp mot retten i § 12-2. Skolemiljøet skal fremme helse, inkludering, trivsel og læring. Dette gjelder både for det fysiske og det psykososiale skolemiljøet.
- Innebærer at det ikke er nok at skolen oppfyller pliktene i §§ 12-4, 12-5 og 12-7 og reagerer ved kjennskap på at retten elevene har til et trygt og godt skolemiljø er brutt.
 - Men bør bruke aktivitetsplikten – og særlig inndelingen i delplikter- som et grunnlag i det forebyggende arbeidet. Kan brukes for å gjøre grep for å bedre det systematiske og forebyggende.
- Skolen skal jobbe kontinuerlig for at
 1. elevene har et trygt og godt skolemiljø, og
 2. forebygge at det oppstår situasjoner som gjør at elevene ikke har det trygt og godt.
- Omfatter bl.a. det skolene gjør for å forebygge, oppdage og håndtere krenkende oppførsel
- Skolen må vurdere om miljøet fremmer helse, inkludering, trivsel og læring ved å observere hvilke virkninger det forebyggende arbeidet har på elevene og miljøet.
 - Hvilke forebyggende tiltak og aktiviteter som skal gjøres, må vurderes konkret etter lokale undersøkelser og forhold
- Forebyggende tiltak kan settes i verk både på skole-, gruppe- og individnivå.
- Viktig at elevene får delta i utformingen av dette arbeidet, jf. §§ 10-2 og 10-4. Foreldrene skal også involveres i skolemiljøarbeidet, jf. §§ 10-3 og 10-4.

Elementer i skolemiljøarbeidet

Andre bestemmelser som også kan være relevante

- Kommunen og fylkeskommunen skal sørge for rett og nødvendig kompetanse i skolen, jf. § 17-1.
- Samarbeid mellom velferdstjenester - § 24-1
 - Er noen særlige utfordringer i videregående opplæring, bla. når det er behov for flere tjenester inn.
- Overganger og utveksling av informasjon
 - Oppl. § 25-1

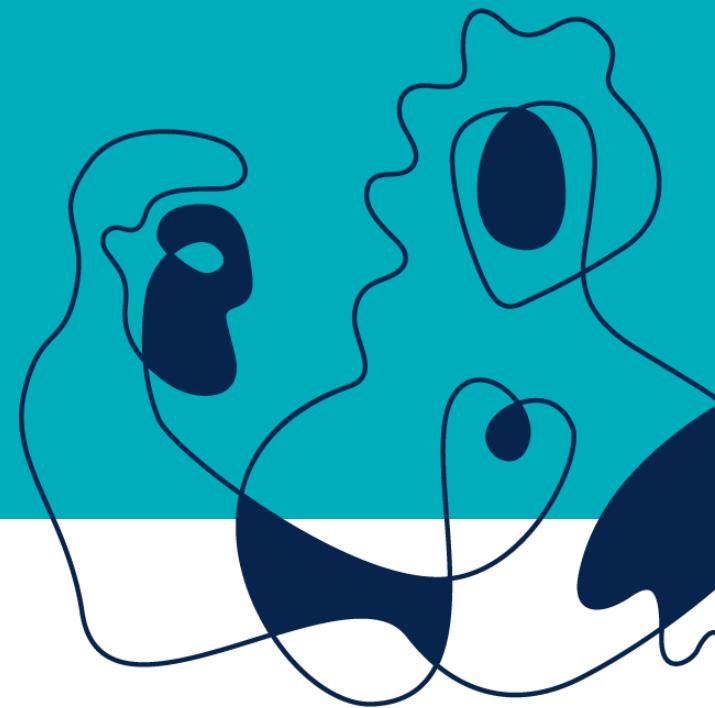
Krav til forebygging

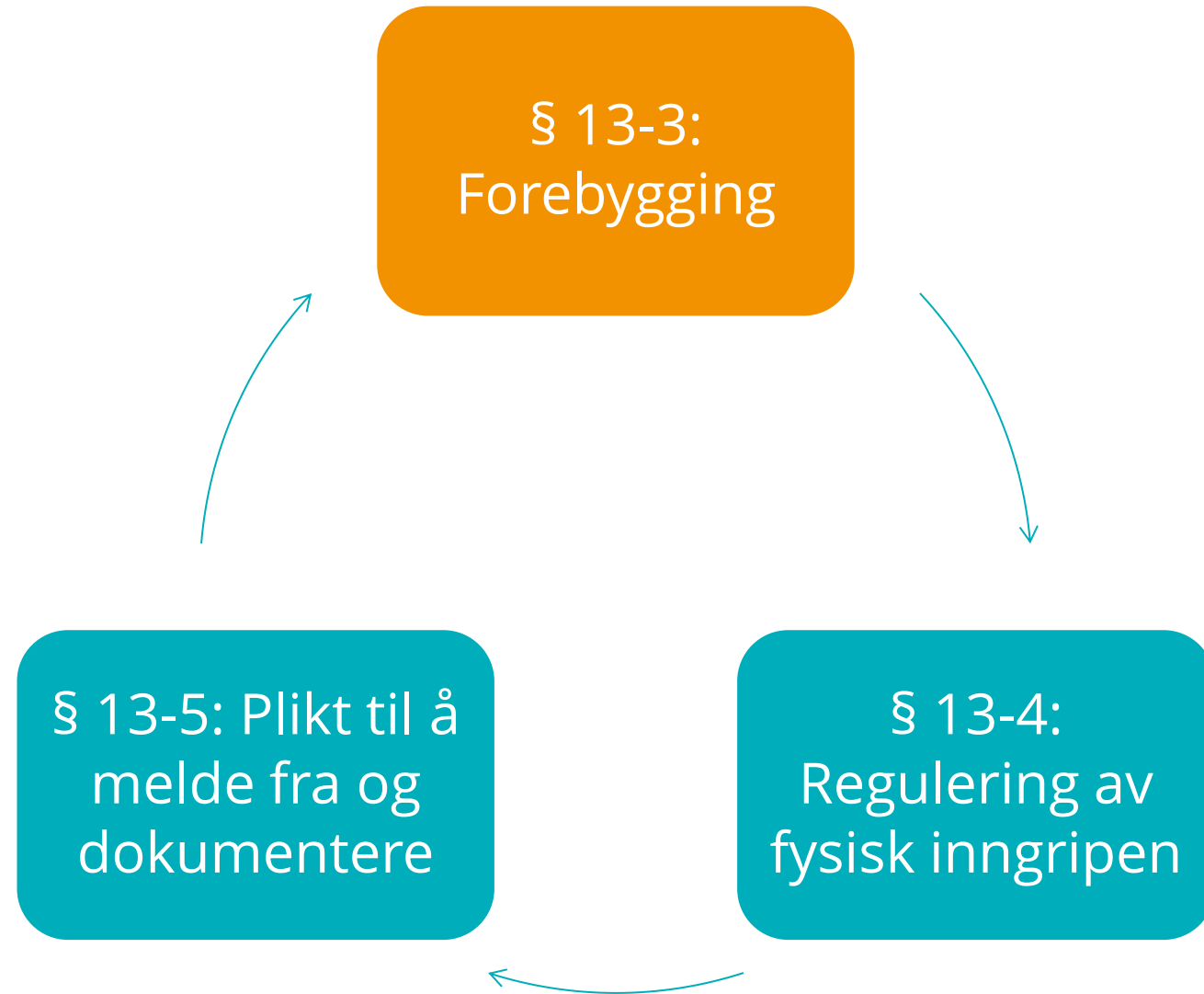
Ment å være en siste utvei

Statsforvalteren

i Østfold, Buskerud, Oslo og Akershus

Krav til forebygging

- Formålet med reglene er ikke å øke bruken av fysisk inngripen mot elevene, men å gjøre det tydelig for både elever og ansatte i skolen hvilke regler som gjelder. Å gripe inn fysisk skal være siste utvei.
- Derfor stiller loven krav til at kommunen og fylkeskommunen må sørge for at skolen jobber forebyggende. Skolene, leksehjelpen og SFO skal jobbe kontinuerlig og systematisk for å unngå at det oppstår situasjoner som innebærer fysisk inngripen mot elever.
- KD understreker i tilfeller der situasjoner hvor ansatte må gripe inn fysisk mot elever gjentar seg, må skolen arbeide forebyggende, jf. merknaden til § 13-3.

Plikt til forebygging - § 13-3

- Bestemmelsens formål: Kommunen og fylkeskommunen skal sørge for at det jobbes kontinuerlig og systematisk med forebygging.
- Må ses i sammenheng med og innebærer en presisering av skolens eksisterende forebyggingsplikter, bla. knyttet til tilpasset opplæring, individuelt tilrettelagt opplæring og skolemiljø.
- Forbyggingskravet i § 13-3 er mer målrettet og dekkende for målet om å unngå fysiske inngrep mot elever.

Kommunen og fylkeskommunen skal sørge for at skolen, leksehjelpa og skolefritidsordninga driv eit kontinuerleg og systematisk arbeid for at det ikkje skal oppstå situasjonar der tilsette må gripe inn fysisk mot elevar

Forts. forebygging

- Kommunen og fylkeskommunen bestemmer hvordan skolen jobber forebyggende.
 - Varierer avhengig av forholdene lokalt.
 - Et utgangspunkt er at det bør settes inn forebyggende tiltak på skolenivå, på klasse- og gruppenivå og på individnivå.
 - Forebyggingsplikten innebærer ikke dokumentasjonskrav.
- Skolen kan jobbe forebyggende ved å:
 - identifisere hva som både utløser og opprettholder oppførsel det må gripes inn mot.
 - Vurdere hvordan dette kan håndteres på en best mulig måte
- Gode forebyggende tiltak forutsetter god kjennskap til elevene og elevenes opplevelse av skolehverdagen og oversikt over hvor, når og i hvilken sammenheng krevende situasjoner oppstår.
 - KD: Kan f. eks være at enkelte elever trenger en mer tilpasset opplæring, ITO eller tiltak for å bedre elevens psykososiale skolemiljø, eller en kombinasjon av disse.
- Dersom skolen må gripe inn overfor en elev flere ganger kan det være et uttrykk for at skolen må iverksette nye eller andre tiltak for å forebygge at slike situasjoner oppstår i fremtiden.
- Understreker viktigheten av elevmedvirkning og samarbeid med elevens foreldre.
- Tiltakene bør ses i sammenheng med skolens helhetlige skolemiljøarbeid.

Elementer i arbeidet

Krav til forebygging i flere lover- bør ses i sammenheng

Se systematiske plikter i sammenheng:

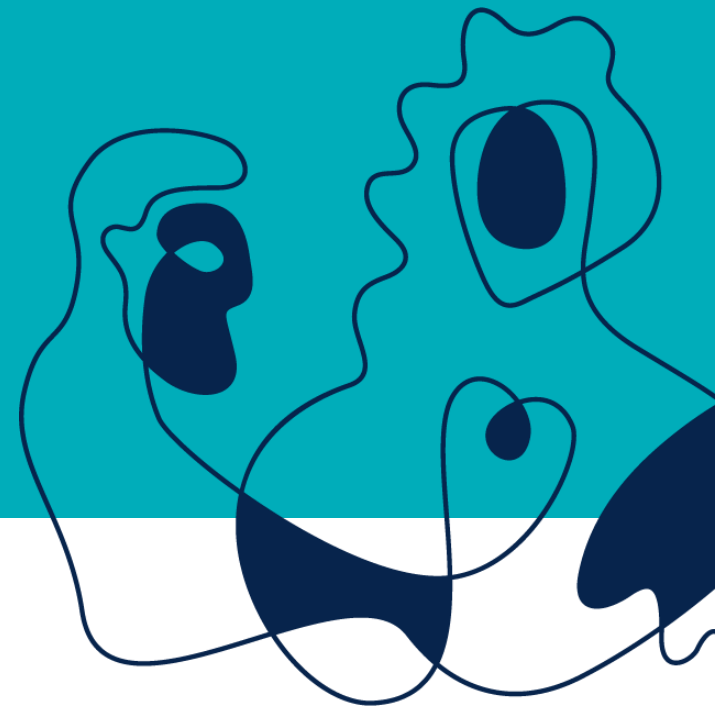
- Opplæringsloven § 12-3 og § 13-3
- Arbeidsmiljøloven § 3-1, forskriftene om utførelse av arbeid og organisering, ledelse og medvirkning

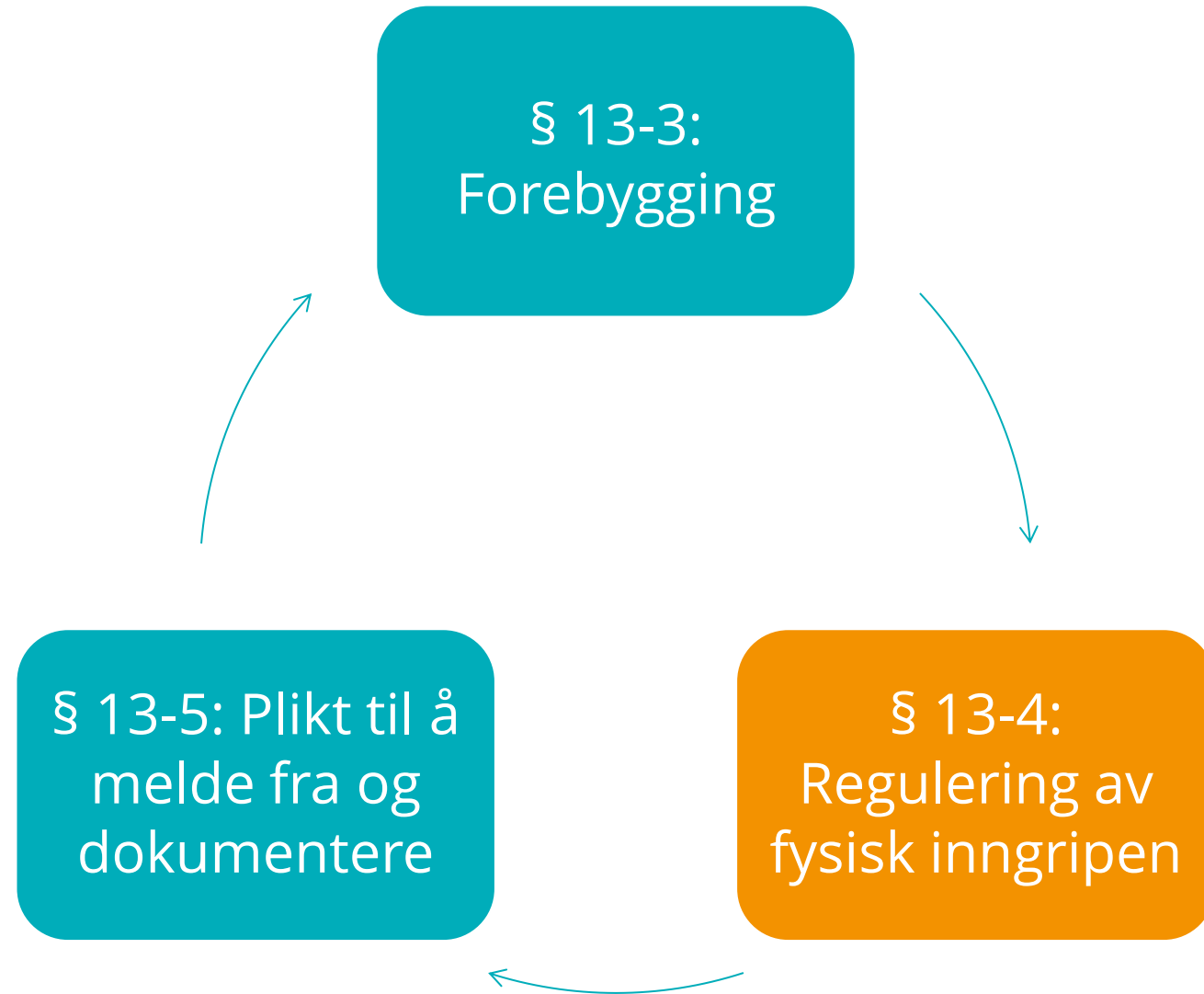
Når er det lov å gripe fysisk inn og hvordan?

Statsforvalteren

i Østfold, Buskerud, Oslo og Akershus

Fysisk inngripen for å avverge skade m.m. - § 13-4

- Åpner for at ansatte kan gripe inn fysisk om vilkårene er oppfylt.
- Formålet er å avverge situasjoner som omfattes av bokstav a-d
- Fysisk inngripen = den ansatte kan bruke fysisk makt for å overvinne motstand hos eleven
 - Flere vilkår for når slik inngripen kan skje.
 - Ikke hjemmel for andre sitasjoner
- Det fysiske inngrepet kan ikke opprettholdes lenger enn til den aktuelle situasjonen angitt i første ledd bokstav a-d er over.
- Bestemmelsen er ikke avgrenset til situasjoner som skjer i klasserommet, kan også benyttes ved situasjoner som oppstår i skolegården, på utflukter eller når elevene forflytter seg.
- Er en øvre og en nedre terskel for hva som omfattes av bestemmelsen.
- «Departementet vil understreke at all form for fysisk inngripen overfor barn som har karakter av avstraffelse, er straffbart.»

Tilsette i skolen kan, når andre tiltak ikkje er tilstrekkelege, gripe inn fysisk mot elevar for å avverje at ein elev

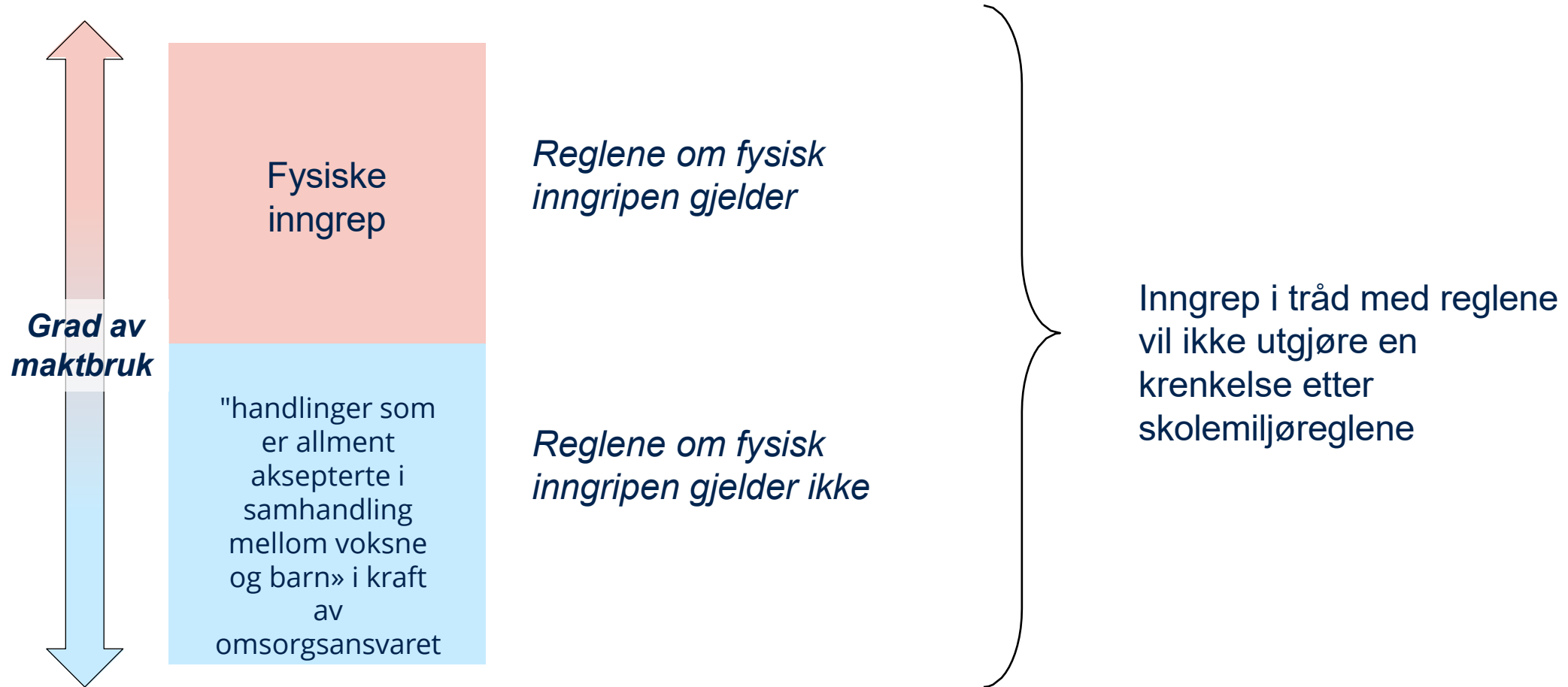
- a) krenkjer ein person fysisk **eller psykisk** eller utsett seg sjølv for fysisk fare
- b) skader eigedom
- c) viser ei åtferd som er sterkt fornedrande for eleven sjølv
- d) **vesentleg forstyrrar opplæringa til andre elevar**

Det fysiske inngrepet kan ikkje gå lenger enn nødvendig, og det skal stå i eit rimeleg forhold til dei interessene som skal varetakast.

Handlingar som er allment aksepterte i samhandling mellom vaksne og barn som dei har omsorg for, skal ikkje reknast som fysiske inngrep etter paragrafen her.

Avgrensning av fysiske inngrep

Nedre grense

§ 13-4 siste ledd: handlinger som er allment akseptert i samhandling mellom voksne og barn som de har omsorg for, skal ikke regnes som fysiske inngrep etter bestemmelsen.

- En henvisning til det alminnelige oppdrageransvaret som foreldrene har, jf. barneloven § 30. Se også Prop. 62 L (2023– 2024) s. 70
 - «Ledd i oppdrager- og omsorgsansvaret, slik som vanlig omsorg og grensesetting. Det er akseptert at en viss bruk av verbale og fysiske virkemidler er en nødvendig del av skolens ansvar for å sette grenser for og styre barn. Slike allment aksepterte verbale og fysiske virkemidler omfattes ikke av bestemmelsen.»
 - Eksemplene som er gitt er å påvirke en elev gjennom minimal bruk av fysisk kontakt, for eksempel å lede eleven forsiktig ut av rommet», å ta tak i en elev for å hindre at eleven løper ut i trafikken, ut i vannet eller et annet sted der eleven kan komme til skade. For yngre elever kan også det å ta en gjenstand fra eleven for å forhindre at den blir ødelagt, være en del av skolens omsorgsansvar.

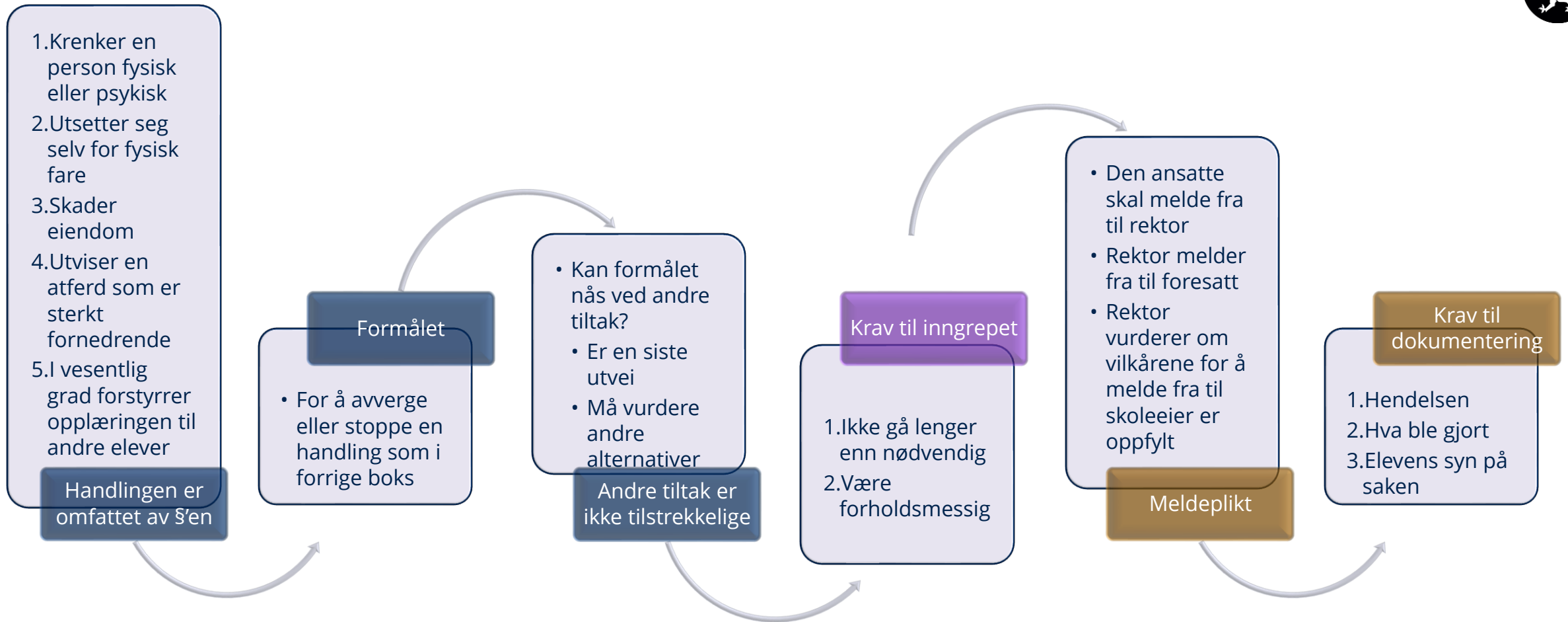
Forts. nedre grense

- Viktig: ansatte må være mer tilbakeholdne og varsomme enn det foreldrene trenger å være.
- I vurderingen av om et fysisk inngrep faller utenfor det som er vanlig samhandling mellom voksne og barn er elevens alder et sentralt moment.
 - Inngrep som er vanlige mot små barn, vil på et tidspunkt være uvanlige ut fra alderen på barnet.
 - Andre momenter i vurderingen er hvilken type inngrep det dreier seg om, om inngrepet er sett på som faglig akseptabelt i oppdragelse av barn, hvilken styrke inngrepet har, hvor ofte ansatte gjennomfører inngrepet og relasjonen mellom den konkrete ansatte og barnet.
 - Lærere kan for eksempel ikke kle på barn med fysisk makt, dytte et barn ut i gangen eller skolegården eller tvinge et barn til å vaske hendene i kraft av skolens omsorgsansvar.

Virkeområde og hvem

- «Tilsette i skolen» - alle ansatte
 - Midlertidige og faste
- Annen formulering i § 12-4 (1): «Alle som arbeider på skolen»
 - Her er personkretsen videre.
- Hensynet bak reglene taler for en smalere personkrets når det gjelder fysiske inngrep enn for delplikter i aktivitetsplikten
- Konsekvenser av dette om personer som ikke er ansatte griper inn?
- Ikke regulert virkeområdet eksplisitt i § 13-4 . Gjelder på skolen i skoletiden, SFO og leksehjelpen.
 - Også opplæring utendørs eller på ekskursjoner
 - SFO og leksehjelpen må vurderes konkret opp mot typetilfellet. Eks. bokstav d – krav om opplæringssituasjon

1. Krenker en person fysisk eller psykisk
2. Utsetter seg selv for fysisk fare
3. Skader eiendom
4. Utviser en atferd som er sterkt fornedrende
5. I vesentlig grad forstyrrer opplæringen til andre elever

Handlingen er
omfattet av § 1

formålet

- For å avverge eller stoppe en handling som i forrige boks

- Kan formålet nås ved andre tiltak?
- Er en siste utvei
- Må vurdere andre alternativer

Andre tiltak er
ikke tilstrekkelige

Krav til inngrepet

1. Ikke gå lenger enn nødvendig
2. Være forholdsmessig

Bokstav A: avverge at eleven krenker en person fysisk

- 1. Krenker en person:
 - KD: åpner for at det kan gripes inn fysisk mot alle former for fysiske krenkelser fra elever.
 - Personkretsen er ubegrenset. Må være en krenkelse
 - Eks: Utsette andre for slag, spark, lugging, biting osv. omfattes. Også andre fysiske handlinger som krenker en person som å bli spyttet på eller bli tatt på en privat kroppsdel uten samtykke eller andre seksuelle krenkelser vil være omfattet.
 - Dekker tilfeller som omfattes av straffeloven §§ 271 til 273 om kroppskrenkelser og kroppsskader og § 297 om seksuell handling uten samtykke
 - Avgrensningen av hva som faller utenfor vil i utgangspunktet være det samme som etter bestemmelsene i straffeloven.
 - I og med at ansatte kun kan gripe inn fysisk mot krenkelser, ligger at ansatte ikke kan gripe inn mot elever som frivillig tar på hverandre, med mindre forholdet rammes av adgangen til å gripe inn mot adferd som er sterkt fornedrende (bokst. c.)
 - Kan gripe inn mot elever som skader seg selv, for eksempel ved slag, sparking, kutting eller lignende. Terskelen vil ligge noe høyere for å gripe inn i slike tilfeller enn når en elev skader andre.
 - Likevel: Kan gripe inn mot planlagte slagsmål ol. Siden slike «avtaler» innebærer en betydelig risiko for fysiske krenkelser.
- 2. Utsetter seg selv for fysisk fare, både bevisst og ubevisst. Ansatte kan for eksempel gripe inn mot selvskading eller om eleven står i fare for å bli skadet i trafikken, i snøskred eller lignende.

Nytt: Avverge psykiske krenkelser

- Endringen ble gjort ved å legge til «psykisk» i § 13-4 (1) bokst. a
- KD: vilkårene som foreslås å gjelde for adgangen til å gripe inn ved psykiske krenkelser innebærer at adgangen til å gripe inn vil være snever
- En psykisk krenkelse av en person sammenfaller med hvilke psykiske krenkelser som omfattes av krenkelsesbegrepet, jf. oppl. § 12-3.
 - Ikke avgrenset til alvorlige tilfeller. KD mener at en slik terskel vil gjøre det vanskeligere å praktisere reglene i en konkret situasjon. Vilkåret om forholdsmessighet har betydning for inngrepet.
 - Viser også til nedre terskel for at noe er en krenkelse. Krenkelsesbegrepet er objektivt, Avhenger av en helhetsvurdering, ikke bare elevens opplevelse. .
- Også dekke tilfeller som omfattes av straffeloven §§ 263 til 267 b. Dette er bestemmelser om blant annet trusler, krenkelser av privatlivets fred, hensynsløs atferd og deling av krenkende bilder.
 - Det er imidlertid ikke en betingelse for fysisk inngripen at den psykiske krenkelsen må være straffbar etter straffeloven.

Prop 51 L (2024-2025) side 22 om krenkelsesbegrepet

Departementet mener at hva som skal utgjøre en psykisk krenkelse av en person etter den foreslåtte regelen bør sammenfalle med hvilke psykiske krenkelser som omfattes av krenkelsesbegrepet etter skolemiljøreglene, jf. opplæringslova § 12-3. Begrepet omfatter for eksempel mobbing, trusler og trakassering. Begrepet omfatter blant annet verbale krenkelser, som nedsettende kommentarer, beskyldninger eller ukvemsord. Begrepet omfatter også ikke-verbale psykiske krenkelser, som filming og kroppsspråk. Eksempelvis vil bestemmelsen kunne hjemle fysisk inngripen for å stoppe en pågående eller overhengende fare for en krenkelse av en elev ved å fysisk ta en mobiltelefon fra en elev som filmer en annen elev på en måte eller i en situasjon som vil innebære en krenkelse. Dette vil være tilfelle dersom den som blir filmet blir mobbet, banket opp eller befinner seg i dusjen. Departementet viser for eksempel til høringsuttalelsen fra Politidirektoratet som påpeker at krenkelsene vil kunne bestå av en rekke handlinger som er krenkende hver for seg og som forsterkes gjennom filming og deling av bilder i etterkant

Forts. person

- Regelen skal gjelde psykiske krenkelser av en «person», noe som innebærer at krenkelser, både av elever, ansatte og andre, vil omfattes.
- En høyere terskel for å gripe inn ved psykiske krenkelser overfor ansatte enn medelever.
 - I vurderingen av om det kan gripes inn mot den psykiske krenkelsen av en ansatt og i så fall hvordan, må det tas hensyn til at ansatte er voksne personer og ikke elever. Dette vil ha betydning både for spørsmålet om andre tiltak vil være tilgjengelige for å avverge eller stoppe krenkelsen, og i den nødvendighets- og forholdsmessighetsvurderingen som må gjøres av et eventuelt inngrep.
 - Vilklårene om nødvendighet og forholdsmessighet vil uansett innebære at det skal mer til for å gripe inn for å avverge krenkelser av ansatte enn elever. Selv om ikke terskelen for å kunne gripe inn fysisk er nådd, vil ansatte i mange tilfeller kunne reagere på krenkelser av seg selv eller med-ansatte på andre måter, for eksempel ved reaksjoner fastsatt i skolereglene

Bokstav b: Skade på eiendom

- Åpner for å gripe inn for å unngå skade på eiendom
 - Eiendom kan være bygninger, inventar og andre ting.
 - Eiendommen kan tilhøre eleven det gripes inn mot, andre elever, ansatte, skoleeier, eller tredjepersoner.
 - Kan gripes inn uavhengig av eiendommens verdi (herunder i form av økonomisk verdi, bruksverdi eller affeksjonsverdi).
- Må ses i sammenheng med forholdsmessighetsvurderingen.
 - Er en interesseavveining hvor det også må ses på bl.a. hensynet til personers fysiske integritet opp mot hensynet til å beskytte materielle verdier mot skader.
- Eiendommens verdi vil ha betydning for hvor langt man kan gå i å gripe inn, ettersom inngrepet må stå i rimelig forhold til de interesser som skal ivaretas, jf. andre ledd.
 - I den vurderingen vil blant annet eiendommens verdi og hvorvidt eiendommen tilhører eleven være relevante momenter.

Bokstav c: Adferd som er sterkt fornedrende for eleven selv

- Departementet mener at det i mange tilfeller vil kunne gripes inn mot en elev som fornedrer seg selv i kraft av skolens ulovfestede omsorgs- og oppdrageransvar.
 - Vil altså kunne være under nedre terskel.
- «Departementet mener likevel at fysiske inngrep for å avverge sterkt fornedrende adferd bør fremgå direkte av lovteksten, for å tydeliggjøre denne adgangen og minske usikkerheten om det er adgang til å gripe inn, og på hvilken måte det kan gripes inn.» pkt. 4.5.4.2.
- Snever adgang til å gripe inn fysisk mot en elev for å stanse oppførsel som er sterkt fornedrende for eleven selv.
 - Er hensynet til å sikre respekten for elevens menneskeverd som gjør inngrepet rettmessig.
 - Eksempler på hvor adgangen kan være aktuell er situasjoner der eleven kler av seg eller onanerer foran andre, gjør fra seg andre steder enn på toalettet eller griser med avføring.

Ny bokst d: Avverge at en elev vesentlig forstyrrer opplæringen

- Understreker viktigheten av forebygging: Etter KDs syn må ansatte alltid forsøke å håndtere forstyrrelser av opplæringen med en faglig-pedagogisk tilnærming og god skoleledelse.
 - Å gripe inn fysisk skal ikke være en erstatning for å arbeide forebyggende og tilnærme seg utfordringen med forstyrrelser på en faglig-pedagogisk måte. Husk: andre tiltak ikke er tilstrekkelige og nødvendighetsvilkåret.
- Vilkåret om at opplæringen til andre elever forstyrres, innebærer at det må foreligge en opplæringssituasjon for at adgangen til å gripe inn kan tre inn.
 - Men: Det innebærer likevel ikke at det kun vil være adgang til å gripe inn ved ordinær klasseromsundervisning.
 - Alle aktiviteter som innebærer opplæring vil være omfattet. Dette innebærer at uro ved opplæring utendørs eller på ekskursjoner som fører til at opplæringen ikke kan gjennomføres vil være omfattet. Også en forstyrrelse som forhindrer en opplæringsaktivitet i å komme i gang, som f. eks. en blokkering av adgangen til et undervisningslokale, vil være omfattet
 - Også leksehjelp i regi av skolen
 - IKKE: forstyrrelser som ikke gjelder opplæringen, for eksempel i SFO-tiden.

Forts.

- Forstyrrelsen må gå utover andre elevers opplæring. Forstyrrelser som først og fremst går utover egen opplæring vil i utgangspunktet falle utenfor.
 - innebærer at det ikke kan gripes inn fysisk etter dette vilkåret dersom en elev får opplæring alene
- Det forutsettes at forstyrrelsen må være påbegynt, og det vil derfor ikke være forholdsmessig å gripe inn før forstyrrelsen har startet.
 - Det vil være lite rom for å gripe inn fysisk på forhånd for å avverge at en situasjon eskalerer i disse tilfellene.
 - Ved en opplæringsforstyrrelse vil fysisk inngripen primært handle om å avverge at forstyrrelsen fortsetter.

Forts.

- Terskel: vesentlig.
 - Ikke alle forstyrrelser bør gi grunnlag for fysisk inngripen. Vesentlighetsterskelen vil skille mellom mindre forstyrrelser av opplæringen for andre elever og mer alvorlige forstyrrelser.
 - Vesentlighetsterskel vil avskjære ansattes mulighet til å gripe inn fysisk mot mindre forstyrrelser. En slik terskel vil måtte bero på en konkret skjønnsmessig vurdering, og KD anerkjenner at det kan være krevende å gjøre slike vurderinger.
- Med «vesentlig» mener departementet at forstyrrelsen er så alvorlig at de planlagte opplæringsaktivitetene ikke kan gjennomføres eller i vesentlig grad blir forhindret.
 - Relevante momenter vil blant annet være omfanget av forstyrrelsen og hvor lenge forstyrrelsen har pågått.
 - Eksempelvis vil dette kunne omfatte tilfeller hvor en elev stenger for inngangen til klasserom/ grupperom og nekter å flytte seg etter gjentatt tilsnakk.
 - Andre eksempler kan være hvor en elev skrur av og på lyset gjentatte ganger, skriker uavbrutt eller på annen måte forstyrrer med høy lyd og nekter å avslutte forstyrrelsen ved tilsnakk.
 - Enkelte ganger vil det også være overlapp med adgang til å gripe inn etter dagens regler om fysisk inngripen, for eksempel dersom en elev er i ferd med å ødelegge en medelevs kunst og håndverksprosjekt, som vil kunne falle inn under alternativ b
- Ikke:
 - å komme med en frekk kommentar uten å rekke opp hånden, snakke med sideeleven under undervisningen og andre mindre forstyrrelser. I slike tilfeller vil forstyrrelsen ikke være av en art som gjør at det ikke er mulig å gjennomføre de planlagte opplæringsaktivitetene.

1. Krenker en person fysisk eller psykisk
2. Utsetter seg selv for fysisk fare
3. Skader eiendom
4. Utviser en atferd som er sterkt fornedrende
5. I vesentlig grad forstyrrer opplæringen til andre elever

Handlingen er omfattet av § 1

formålet

- For å avverge eller stoppe en handling som i forrige boks
- Gripe inn for å hindre at en situasjon eskalerer

- Kan formålet nås ved andre tiltak?
- Er en siste utvei
- Må vurdere andre alternativer

Andre tiltak er ikke tilstrekkelige

Krav til inngrepet

1. Ikke gå lenger enn nødvendig
2. Være forholdsmessig

Avverge situasjoner

- Formålet må være å avverge én eller flere av de situasjonene som er nevnt i første ledd bokstav a–d. Forhindre at en av disse situasjonene oppstår.
- I «avverge» ligger det at man kan gripe inn fysisk mot en elev noe før det har oppstått en helt umiddelbar faresituasjon eller skade.
- Første ledd hjemler ikke fysiske inngrep i andre situasjoner.
- Forholdet til forebygging og at andre tiltak ikke er tilstrekkelige, vil i praksis stille krav til hva som har skjedd på tidspunktet for evt. inngripen.

- 1.Krenker en person fysisk eller psykisk
- 2.Utsetter seg selv for fysisk fare
- 3.Skader eiendom
- 4.Utviser en atferd som er sterkt fornedrende
- 5.I vesentlig grad forstyrrer opplæringen til andre elever

Handlingen er omfattet av §'en

formålet

- For å avverge eller stoppe en handling som i forrige boks

- Kan formålet nås ved andre tiltak?
- Er en siste utvei
- Må vurdere andre alternativer

Andre tiltak er ikke tilstrekkelige

Krav til inngrepet

- 1.Ikke gå lenger enn nødvendig
- 2.Være forholdsmessig

Andre tiltak er ikke tilstrekkelige

- Felles inngangsvilkår at andre tiltak ikke er tilstrekkelige i en av situasjonene nevnt i a-d.
 - Innebærer at andre tiltak enten må være forsøkt eller i alle fall vurdert, før man griper inn. Eks andre tiltak: snakke med barnet for å roe det ned, rettesettelse, be om å gå bort
- Vilkåret innebærer at fysisk inngripen kun kan benyttes som siste utvei
 - fysisk makt er inngripende for eleven, og ikke bør brukes i større omfang enn nødvendig.
- Om andre tiltak er tilstrekkelige er en konkret og skjønnsmessig vurdering den ansatte må gjøre. Vurderingen må bero på:
 - Kunnskap om og erfaringer med slike situasjoner og den enkelte eleven, herunder om eleven har en funksjonsnedsettelse eller andre utfordringer
 - KD understreker at kunnskap om slike forhold vil gi bedre forutsetninger for å vurdere om det foreligger alternative tiltak som er tilstrekkelige til å avverge en av situasjonene som nevnt i (1) a-c.
- Vilkåret om at andre tiltak ikke er tilstrekkelige, innebærer at situasjonen som regel vi ha tilspisset seg før man griper inn. I andre tilfeller vil andre tiltak normalt være tilstrekkelige.
- KD understreker at det kan likevel etter en konkret vurdering gripes før situasjonen blir akutt, så fremt det blir gjort for å avverge at en situasjon eskalerer og det ikke finnes andre handlingsalternativer.
 - Viser til tidligere erfaringer.

«Spørsmålet er hvor nær en skadesituasjon man må være for at man skal kunne gripe inn. Departementet mener at vilkåret om at andre tiltak ikke er tilstrekkelige vil gi veiledning for disse tilfellene. Jo tidligere før en situasjon blir akutt, jo flere handlingsalternativer vil den ansatte som regel ha, og dette innebærer at muligheten for å gripe inn fysisk før en situasjon har tilspisset seg generelt vil være mindre. Dersom andre tiltak ikke er tilstrekkelige, kan det likevel gripes inn før situasjonen blir akutt, så fremt dette blir gjort for å avverge at situasjonen eskalerer»

Prop. 62 S (2023-2024) pkt. 4.5.1.3.

1. Krenker en person fysisk eller psykisk
2. Utsetter seg selv for fysisk fare
3. Skader eiendom
4. Utviser en atferd som er sterkt fornedrende
5. I vesentlig grad forstyrrer opplæringen til andre elever

Handlingen er omfattet av § 1

formålet

- For å avverge eller stoppe en handling som i forrige boks

- Kan formålet nås ved andre tiltak?
- Er en siste utvei
- Må vurdere andre alternativer

Andre tiltak er ikke tilstrekkelige

Krav til inngrepet

1. Ikke gå lenger enn nødvendig
2. Være forholdsmessig

Grenser for inngrepet

- Inngrepet kan ikke gå lenger enn nødvendig og må stå i et rimelig forhold til de interessene som skal ivaretas. Det sentrale er at man skal sørge for trygghet med minst mulig inngripende tiltak.

Nødvendig:

- Innebærer at den ansatte skal bruke det minst inngripende alternativet.
- Inngrepene må være så få, kortvarige og skånsomme som mulig.
- Inngrepet må være egnet til å avverge den aktuelle situasjonen i første ledd bokst. a–d
- Et fysisk inngrep som ikke er egnet til å oppnå sitt formål, vil aldri kunne være nødvendig.
- Så snart en av situasjonene nevnt i bokst a- d opphører skal også det fysiske inngrepet opphøre
- I nødvendighetsvurderingen er det avgjørende hva som ut fra en objektiv eller allmenn vurdering fremsto som nødvendig.
 - S 48: «ved vurderingen må det tas utgangspunkt i hvordan den ansatte oppfattet den faktiske situasjonen, ikke hvordan eleven oppfattet situasjonen».

Forholdsmessig

- Forholdsmessig: «i eit rimeleg forhold til dei interessene som skal varetakast».
- Det må foretas en forholdsmessighetsvurdering av det aktuelle inngrepet.
 - Jo tyngre interessene man søker å ivareta er, jo lengre kan det fysiske inngrepet i utgangspunktet gå.
 - Vern av liv og helse veier tyngre enn vern av eiendom. Vern av verdifulle gjenstander vil utgjøre et mer tungtveiende hensyn enn mindre verdifulle gjenstander.
 - I en vurdering av hva som utgjør et forholdsmessig fysisk inngrep, vil elevens alder og modenhet være et sentralt moment.
 - Departementet legger til grunn at man skal velge type inngrep basert på hva som er minst mulig inngripende, og på hva som er til elevens beste i den konkrete situasjonen.
 - Det må tas i betraktning hvor lenge forstyrrelsene har pågått og i hvilken grad de er gjentakende.

Forts. forholdsmessig

- I vurderingen av forholdsmessighet må det også tas hensyn til hva som er foranledningen for å gripe inn fysisk, herunder om man søker å avverge et angrep på andre eller ikke.
 - For eksempel vil det normalt være adgang til et noe mer inngripende inngrep for å avverge at en elev sparker en annen elev, enn når eleven sparker seg selv. Det kan være aktuelt å la en elev slå seg selv uten å gripe inn fysisk, selv om man ville grepet inn ved tilsvarende slag mot andre personer.
 - Tilsvarende vil kunne gjelde dersom eleven ødelegger egne gjenstander fremfor andres gjenstander.
 - I forholdsmessighetsvurderingen må det tas hensyn til særegne forhold ved eleven, som funksjonsnedsettelse eller andre sårbarheter.

«Det sentrale er at man skal sørge for trygghet med minst mulig inngripende tiltak. Aktuelle tiltak kan etter omstendighetene være å holde eleven fast eller flytte på en elev. I enkelte tilfeller kan det være adgang til å ta eleven ut av klassen eller gruppen. I slike tilfeller tilsier skolens omsorgsansvar at en voksen følger opp eleven som tas ut av elevfellesskapet, ut ifra elevens alder, utvikling og graden av inngrep.»

Prop. 62 L (2023-2024) Merknad til § 13-4.

Hensynet til elevens beste og medvirkning

- I vurderingen av hvordan man bør gripe inn, skal elevens beste alltid være et grunnleggende hensyn, jf. opplæringslova § 10-1, Grunnloven § 104 andre ledd og barnekonvensjonen artikkel 3. Eleven skal behandles hensynsfullt og med respekt.
- Eleven har rett til medvirkning, jf. § 10-2. Elevens rett til medvirkning under inngrepet kan komme til uttrykk i form av konkrete tilbakemeldinger på inngrepet (dersom eleven f.eks. sier at grepet gjør vondt, kan den ansatte løsne grepet). Slike tilbakemeldinger kan påvirke den løpende forholdsmessighets- og nødvendighetsvurderingen som må foretas. I akutte situasjoner må likevel elevens rett til medvirkning tilpasses det praktisk mulige.
- Bestemmelsen åpner ikke for at foreldrene eller eleven samtykker til andre tiltak, for eksempel mer inngripende eller mer varige eller gjentatte tiltak.

Bestemmelsen omfatter ikke:

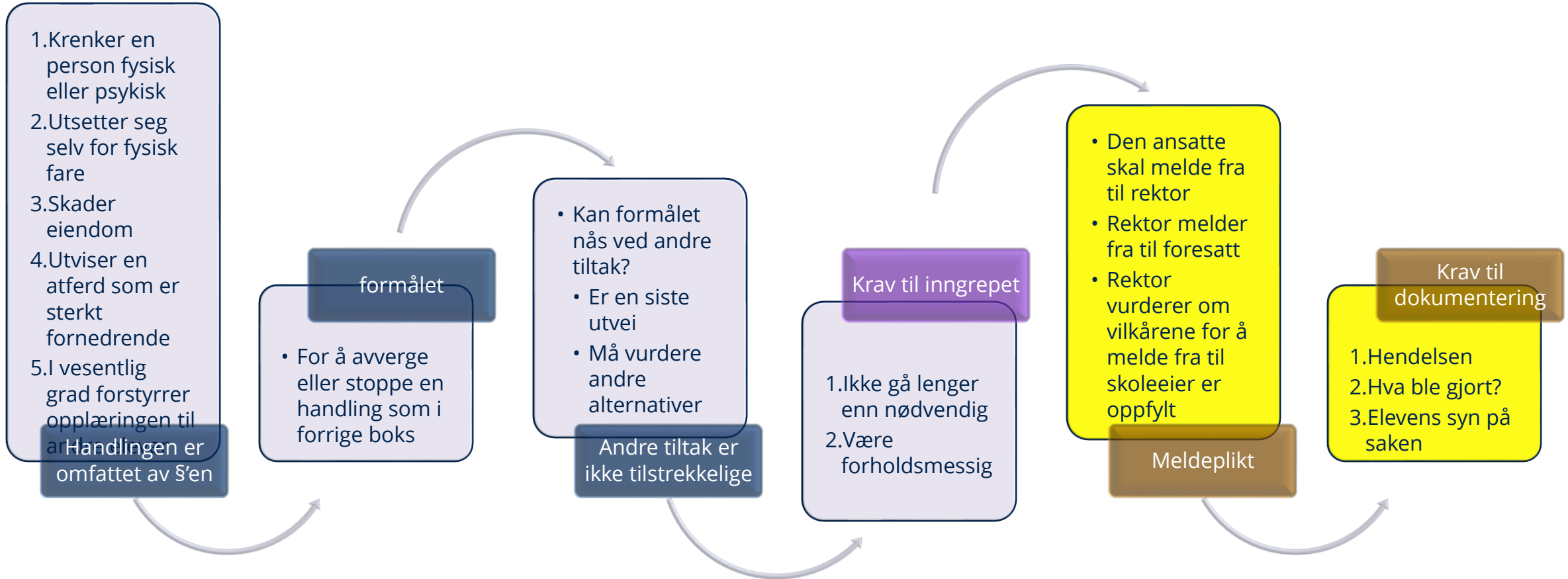
Regjeringen sier eksplisitt i Prop. 62 S (2023-2024) at «Det vil ikke være tillatt å gripe inn fysisk for å effektuere bortvisningsvedtak».

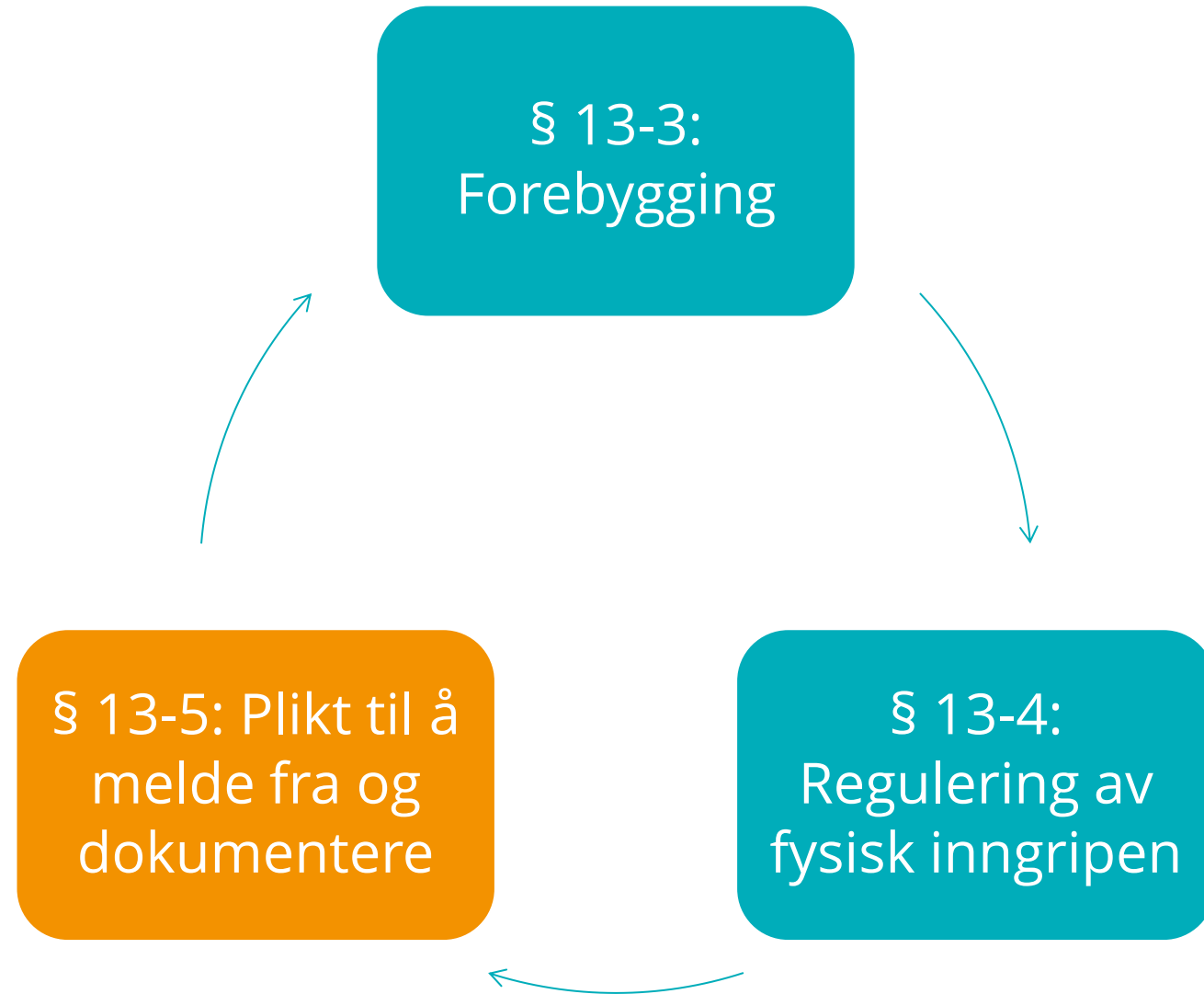

Åpner ikke for andre tvangstiltak som isolering, mekaniske tvangsmidler, ransaking eller beslaglegning.

Dersom det er nødvendig å gjennomføre fysiske inngrep mot elevens vilje som ledd i helse- og omsorgstjenester, er det helse- og omsorgstjenesteloven kapittel 9 som er det relevante rettslige grunnlaget. Slike tiltak kan ikke gjennomføres med hjemmel i opplæringsloven.

Meldeplikt og dokumentasjon - § 13-5

- Fastsatt en meldeplikt
 - Ansatte som har grepet inn skal melde fra til rektor
 - Rektor skal melde fra til foresatte.
- Rektor kan delegere oppgaven med å melde fra om inngrepet.
 - Dersom foresatte ikke ønsker melding ved hvert enkelt tilfelle kan det avtales mellom skolen og foreldre ved at foreldrene frafaller seg retten til å motta slike meldinger.
 - Foreldre kan når som helst kreve å få informasjon i tråd med sin rett etter bestemmelsen og i kraft av de alminnelige reglene om skolens informasjonsplikt overfor foreldre.
 - Foreldre må klart gi uttrykk for at de ikke ønsker rapportering om hvert enkelt tilfelle og hvilken rapporteringsfrekvens de ønsker seg i stedet.

Ein tilsett som har nytta fysiske inngrep etter § 13-4, skal melde frå om det til rektor. Rektor skal melde frå til foreldra til eleven. Dersom det er nytta fysiske inngrep mot den same eleven fleire gonger, eller inngrepet er særleg alvorleg, skal rektor melde frå til kommunen eller fylkeskommunen.

Skolen skal dokumentere alle fysiske inngrep med ei kort omtale av hendinga, inngrepet som vart gjort, og eleven sitt syn på saka.

Forts. meldeplikten

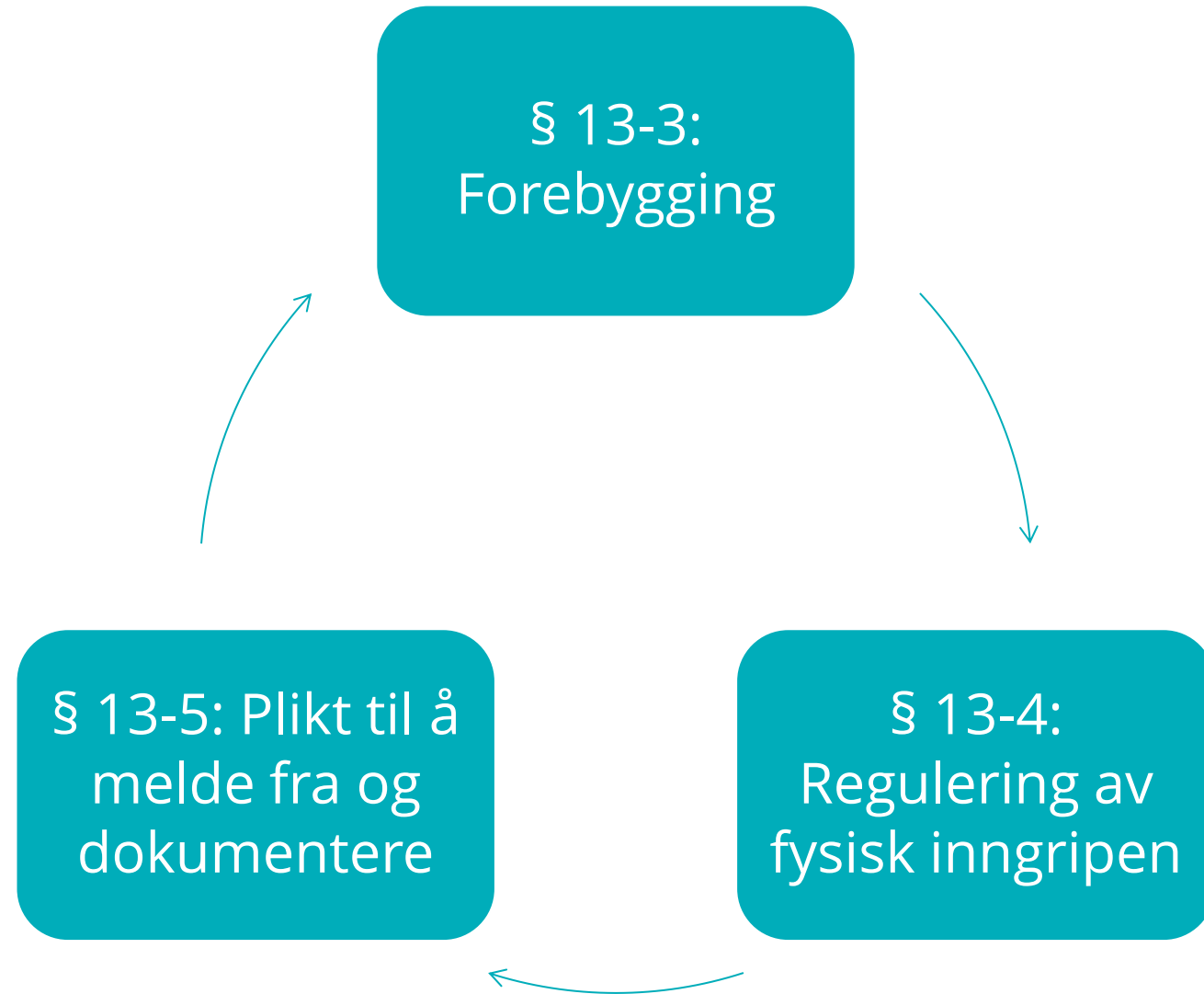
- Rektor skal melde fra til kommunen eller fylkeskommunen dersom det er gjort fysiske inngrep mot den samme eleven «fleire ganger», eller dersom inngrepet er «særleg alvorleg».
 - «fleire ganger» menes mer enn ett tilfelle med en viss tidsmessig eller tematisk nærhet, typisk innenfor samme skoleår, eller hvis en problematikk ellers er pågående (for eksempel der det gripes inn mot samme elev mot slutten av et skoleår og deretter på nytt i begynnelsen av påfølgende skoleår).
 - Et tilfelle av inngripen på første trinn og deretter på nytt i fjerde trinn for urelaterte forhold vil for eksempel ikke regnes som «fleire ganger».
 - Hva som vil utgjøre et særlig alvorlig tilfelle, vil bero på en konkret vurdering. Relevante momenter i vurderingen er
 - hvor inngripende det fysiske inngrepet var,
 - skadepotensialet i adferden som ble søkt avverget, og
 - elevens reaksjon på inngrepet.

Dokumentasjonsplikten

- Dokumentasjonen skal gi en kort beskrivelse av:
 - Hendelsen
 - Inngrepet som ble gjort
 - Elevens syn på saken
- Eleven har ingen plikt til å gi sitt syn på saken, men må få et tilbud om det.
- Dersom eleven ikke ønsker å gi sitt syn på saken eller på hendelsesforløpet, skal det noteres.
- Meldingen som er sendt til foreldrene eller rektor kan oppfylle kravene til dokumentasjon dersom den er skriftlig og for øvrig oppfyller kravene i andre ledd.

Sammenheng mellom regler

Oppsummering

Avslutning

Statsforvalteren

i Østfold, Buskerud, Oslo og Akershus

Facebook [sfos.no](https://www.facebook.com/sfos.no)

Nettside statsforvalteren.no/os